

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор

З науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

" 01 " 09 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1 МНП ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

напряму підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво»

Педагогічний інститут

УДК
ББК

Історія педагогіки: роб. навч. прог. [для студентів напряму підготовки напряму підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво»] / уклад. О.А. Венгловська. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014.

Укладач:

Венгловська Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології

Протокол від 08 січня 2014 року № 6

Завідувач кафедри педагогіки і психології

 Іванюк Г.І.

Заступник директора Педагогічного інституту
з науково-методичної та навчальної роботи

_____ Машовець М.А

1. Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників | Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень | Характеристика навчальної дисципліни | |
|---|---|---|-----------------------|
| | | денна форма навчання | заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 2 | Галузь знань <i>0202 «Мистецтво»</i> | Нормативна частина циклу математичної, науково-природничої підготовки | |
| | Напрямок підготовки <i>6.020205 «Образотворче мистецтво»</i> | | |
| Модулів – 2 | Спеціальність (професійне спрямування): <i>бакалавр образотворчого мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва</i> | Рік підготовки: | |
| Змістових модулів – 2 | | 1-й | 1-й |
| Індивідуальне навчально-дослідне завдання – складання ілюстрованого довідника «Портрети видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів» | | Семестр | |
| Загальна кількість годин – 72 год. | | 1-й | – |
| Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4 | Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр»</i> | Лекції | |
| | | 16 год. | 6 год. |
| | | Семінарські | |
| | | 12 год. | 2 год. |
| | | Самостійна робота | |
| | | 36 год. | 64 год. |
| | | Індивідуальні завдання | |
| | | 4 год. | – |
| Проміжний модульний контроль | | | |
| 4 год. | – | | |
| | | Вид контролю: ПМК | |

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія педагогіки» засвоєння майбутніми вчителями образотворчого мистецтва світових і вітчизняних досягнень у галузі педагогічної науки; зв'язків між педагогічними ідеями і педагогічною практикою, спадкоємності і новаторства у розробці й реалізації педагогічних ідей; здатності та готовності впроваджувати продуктивні педагогічні ідеї минулого в практику.

Завдання дисципліни:

- розкриття якісних змін у розвитку педагогічної думки та педагогічної практики;
- ознайомлення студентів із педагогічною діяльністю та теоретичними поглядами зарубіжних і вітчизняних педагогів, просвітителів;
- засвоєння студентами процесу цілісної характеристики освіти, в основі якого знаходяться загальнолюдські цінності та досягнення цивілізації;
- сприяння підвищенню педагогічної культури студентів, засвоєнню таких понять, як: історико-педагогічний процес, державна та приватна система освіти; класове та станове виховання; народна педагогіка; природовідповідність у вихованні; цивілізаційний підхід тощо;
- формування критичного педагогічного мислення з метою встановлення протиріч розвитку певних педагогічних явищ;
- розвиток пошуково-дослідницьких компетенцій;
- розвиток професійних компетенцій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати і вміти:**

- самостійно оволодівати історико-педагогічними знаннями, досвідом в їх історичній перспективі та впровадження їх у сучасний освітній процес ЗНЗ;
- здійснювати аналіз, співставлення, порівняння певних педагогічних явищ в їх ретроспективі задля виокремлення перспективних педагогічних ідей.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження.

Предмет і завдання історії педагогіки. Підходи світової науки до виникнення виховання. Виховання у первісному суспільстві. Виникнення перших шкіл у світовій цивілізації. Виховання у Древній Греції. Древньогрецькі філософи про формування людської особистості (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит). Школа і педагогіка Стародавнього Риму.

Загальна характеристика епохи Середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Система лицарського виховання. Виникнення освіти для дівчат. Виникнення перших університетів у Західній Європі та організація навчання.

Виховання та навчання у східних слов'ян. Педагогічна думка Київської Русі. Традиційні засади виховання дітей в Київській Русі. Зародження писемності і розвиток шкільництва в Київській Русі. Зміст і методика шкільного навчання і виховання в Київській Русі. Зародження і розвиток педагогічної думки в Київській Русі. Перекладна література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.

Культура епохи європейського Відродження. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.

Виникнення і роль братських шкіл. Створення козацької педагогіки, її сутність та особливості. Система освіти у Києво-Могилянській академії. Перші українські вчені П. Русин і Ю. Дрогобич. Українська граматики М. Смотрицького. Педагогічні погляди Е. Славинецького. Освітньо-педагогічна діяльність Ф.Прокоповича.

Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва.

Основні тенденції розвитку педагогіки епохи Нового часу. Життя та діяльність Я. Коменського. Вікова періодизація та система шкіл за Я. Коменським, класно-урочна система Я. Коменського, підручники Я. Коменського. Педагогічні ідеї Дж. Локка.

Педагогічні традиції епохи Просвітництва. Ідея вільного виховання вікова періодизація та система виховання Ж.-Ж. Руссо. Педагогічні погляди французьких філософів К. Гельвеція та Д. Дідро.

Тема 3. Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття.

Вплив ідей класичної німецької (І. Кант, Ф. Гегель) і англійської (Г. Спенсер) філософії на розвиток педагогіки в XIX столітті. Педагогічна діяльність і світогляд Й. Песталоцці. Концепція розвивального навчання як втілення теорії елементарної освіти. Педагогічна теорія виховую чого навчання Й. Гербарта. Педагогічна концепція природовідповідності і культуровідповідної освіти Ф. Дістервега.

Суспільно-педагогічний рух і розвиток освіти в Україні (кінець XVIII – I половина XIX ст.). Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів (Г. Сковорода, О. Духнович, М. Пирогов, П. Куліш, Т. Шевченко).

Тема 4. Освіта та педагогічна думка кінця XIX століття – на початку XX ст.

Реформаторська педагогіка (педагогіка вільного виховання, педагогіка особистості, експериментальна педагогіка). Прагматична педагогіка Дж. Дьюї. Гуманістичні засади освіти і виховання. Рух нового виховання (М. Монтессорі, С. Френе). Ідея цілісного виховання Р. Штайнера.

Діяльність і антропологічна педагогіка К. Ушинського.

Основні концепції розвитку школи й педагогіки України в середині XIX – на початку XX ст. Педагогічні ідеї у творчості українських просвітителів кінця XIX – початку XX століття (Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, Т. Лубенець).

Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР.

Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Суспільне дошкільне виховання в роки УНР. Ідея національної школи С. Русової. Педагогічні погляди й просвітницька діяльність перших міністрів освіти періоду 1917-1920 рр. (І. Стешенко, І. Огієнко, П. Холодний, М. Василенко).

Шкільна реформа як засіб створення єдиної національної школи в добу Центральної Ради. Реформаторські процеси у галузі шкільної освіти в період гетьманату П. Скоропадського. Шкільне реформування за часів Директорії як продовження освітньої політики Центральної Ради.

МОДУЛЬ 2. УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Тема 6. Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період.

Національна освіта в 20-ті роки XX століття. Уніфікація загальної освіти в 30-ті роки. Педагогічна діяльність А. Макаренка. Проблема сімейного виховання («Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей»). Особливості становлення освіти у післявоєнний час (кінець 40-х – 50-ті роки). Розвиток освіти і педагогіки в 60-ті роки. Школа і педагогіка України в період Застою (70 – 80-ті роки XX століття).

Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття.

Педагогічна діяльність В. Сухомлинського, навчання й виховання дітей 6-ти річного віку. В. Сухомлинський про формування гуманної особистості.

Проблема взаємодії школи і родини. Морально-трудове, естетичне виховання школярів. Становлення вчителя-вихователя за В. Сухомлинським.

Тема 8. Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні.

Проголошення незалежності України (1991) можливість і потреба будівництва національної освіти в Україні. Основні тенденції розвитку освіти в незалежній Україні.

Утвердження демократичних державно-громадських засад освіти й виховання молоді. Реформування освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Особливості реформування професійної, вищої й педагогічної освіти.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія педагогіки»

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год., самостійна робота – 36 год., проміжний модульний контроль – 4 год., ПМК

| Модулі | Змістовий модуль I. | | | | | Змістовий модуль II. | | |
|---|--|--|--|---|--|--|--|---|
| Назва модуля | ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ | | | | | УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ | | |
| Кількість балів за модуль | 74 бали | | | | | 60 балів | | |
| Лекції | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
| Теми лекцій | Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження | Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва | Розвиток освіти і виховання кінця ХVІІІ – початку ХІХ століття | Освіта та педагогічна думка ХІХ століття | Українська школа й педагогіка в роки УНР | Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період | Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці ХХ століття | Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні. |
| 8 балів | 1 бал | 1 бал | 1 бал | 1 бал | 1 бал | 1 бал | 1 бал | 1 бал |
| Теми семінарських занять | | Тенденції розвитку педагогіки епохи Нового часу та Просвітництва | Суспільно-педагогічний рух і розвиток освіти в Україні (кінець ХVІІІ – перша половина ХІХ ст.) | Реформаторська педагогіка кінця ХІХ – початку ХХ століття | Розвиток педагогічної думки в роки УНР (1917-1919) | | Гуманістична система В.Сухомлинського | Розвиток педагогіки незалежній Україні |
| 66 балів (для розрахунку 46 балів) | | 11 балів | 11 балів | 11 балів | 11 балів | | 11 балів | 11 балів |
| Самостійна робота 40 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів | 5 балів |
| ІНДЗ | 30 балів | | | | | | | |
| Види поточного контролю 50 балів | Модульна контрольна робота 1 25 балів | | | | | Модульна контрольна робота 2 25 балів | | |
| Підсумковий контроль | ПМК | | | | | | | |

Дисципліна з ПМК $174 : 100 = 1,74$ (коефіцієнт)

4. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем | Кількість годин | | | | | | | | | | | | |
|---|-----------------|--------------|-----------|-----|----------|-----------|----------|--------------|--------------|----|----|-----|-----|
| | денна форма | | | | | | | Заочна форма | | | | | |
| | усього | у тому числі | | | | | | Семестровий | у тому числі | | | | |
| | | л | с | лаб | інд | с.р. | мкр | | усього | л | п | інд | с.р |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження | 6 | 2 | | | | 4 | | | | | | | |
| Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва | 8 | 2 | 2 | | | 4 | | | | | | | |
| Тема 3. Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття | 8 | 2 | 2 | | | 4 | | | | | | | |
| Тема 4. Освіта та педагогічна думка XIX століття | 10 | 2 | 2 | | | 6 | | | | | | | |
| Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР | 10 | 2 | 2 | | 2 | 4 | | | | | | | |
| Модульний контроль | 2 | | | | | | 2 | | | | | | |
| Разом за змістовим модулем 1 | 44 | 10 | 8 | | 2 | 22 | 2 | – | – | – | – | – | – |
| Змістовий модуль 2. УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 6. Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період | 8 | 2 | | | 2 | 4 | | | | | | | |
| Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття | 10 | 2 | 2 | | | 6 | | | | | | | |
| Тема 8. Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні | 8 | 2 | 2 | | | 4 | | | | | | | |
| Модульний контроль | 2 | | | | | | 2 | | | | | | |
| Разом за змістовим модулем 2 | 28 | 6 | 4 | | 2 | 14 | 2 | | | | | | |
| Усього годин | 72 | 16 | 12 | | 4 | 36 | 4 | | | | | | |

5. Теми семінарських занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|-------|--|-----------------|
| 1 | Тенденції розвитку педагогіки епохи Нового часу та Просвітництва | 2 |
| 2 | Суспільно-педагогічний рух і розвиток освіти в Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) | 2 |
| 3 | Реформаторська педагогіка кінця XIX – початку XX століття | 2 |
| 4 | Розвиток педагогічної думки в роки УНР (1917-1919) | 2 |
| 5 | Гуманістична система В.Сухомлинського | 2 |
| 6 | Розвиток педагогіки у незалежній Україні | 2 |

6. Самостійна робота

| № з/п | Назва теми | Кількість годин | Кількість балів | | | | | | | | | | | | |
|-------|---|-----------------|-----------------|------------|---------------|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| 1 | Освіта й виховання у суспільній цивілізації, в епоху Середньовіччя та Відродження Підготувати хронологічну схему виникнення європейських університетів | 4 | 5 | | | | | | | | | | | | |
| 2 | Західноєвропейська педагогіка Нового часу та Просвітництва Скласти список педагогів, учених та громадських діячів епохи Просвітництва, результати занести в таблицю | 4 | 5 | | | | | | | | | | | | |
| | <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 10%;">№ з/п</th> <th style="width: 30%;">П.І.П. педагога</th> <th style="width: 20%;">Роки життя</th> <th style="width: 40%;">Основні праці</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> | № з/п | П.І.П. педагога | Роки життя | Основні праці | | | | | | | | | | |
| № з/п | П.І.П. педагога | Роки життя | Основні праці | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| 3 | Західноєвропейська педагогіка в кінці XVIII – на початку XIX століття Зробити виписки з праці Й.Г. Песталоцці «Як Гертруда вчить своїх дітей». Виокремити ідеї, які актуальні для сучасної вітчизняної педагогіки | 4 | 5 | | | | | | | | | | | | |
| 4 | Загальні тенденції світової педагогіки в кінці XIX – на початку XX століття Зробити порівняльну таблицю між рухом нового виховання і особистісно орієнтованим вихованням в Україні за такими показниками: мета, завдання, зміст виховання, засоби виховання | 6 | 5 | | | | | | | | | | | | |
| 5 | Українська школа й педагогіка в роки УНР Зробити аналіз діяльності П.Холодного в Центральному апараті управління освітою в Україні (1917-1921) | 4 | 5 | | | | | | | | | | | | |
| 6 | Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період Зробити порівняльний аналіз загальної освіти УРСР і РСФС (20-ті роки XX століття) | 4 | 5 | | | | | | | | | | | | |

| | | | |
|---|---|-----------|-----------|
| 7 | Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття За результатами опрацювання праць В. Сухомлинського зробити аналіз впливу різних видів мистецтва на формування особистості | 6 | 5 |
| 8 | Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні Визначити особливості навчально-виховної діяльності у закладах нового типу (ліцеї, гімназії, колегіуми тощо) | 4 | 5 |
| | Разом | 36 | 40 |

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з дисципліни «Історія педагогіки» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної діяльності, творче застосування знань і вмінь.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час теоретичних, практичних занять та самостійного опрацювання навчального матеріалу.

За результатами самостійного опрацювання теоретичних джерел: **скласти ілюстрований довідник "Портрети видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів"**.

Укладати **довідник** необхідно з дотриманням певної структури, яка включає такі складники як:

- титульна сторінка,
- вступ,
- портрети педагогів,
- вислови педагогів про вплив мистецтва на формування особистості дитини;
- список використаної літератури.

Складаючи ілюстрований довідник дотримуйтесь такого алгоритму: ПІП педагога, його фото, крилаті вислови щодо впливу мистецтва на формування особистості.

Оцінка оформлення і виконання роботи здійснюється за критеріями:

1. Актуальність й значимість роботи – 5 балів.
2. Самостійність, закінченість – 10 балів.
3. Рівень творчості, оригінальність – 7 балів.
4. Логіка викладу матеріалу – 3 бали.
5. Презентація та захист роботи – 5 балів.

8. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація за допомогою мультимедійної дошки.
- *Практичні*: моделювання ситуацій, вирішення проблемних завдань.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; пізнавальні ігри; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

9. Методи контролю

Тестовий контроль, модульні контрольні роботи, ІНДЗ, самооцінка і самоаналіз.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

| Поточне тестування та самостійна робота | | | | | | | | | Макс. балів | Сума |
|---|--------------------|------|------|------|------|--------------------|------|----|---------------------------------|------|
| Форми роботи | Змістовий модуль 1 | | | | | Змістовий модуль 2 | | | | 100 |
| Лекції | T1 | T2 | T3 | T4 | T5 | T6 | T7 | T8 | 8 | |
| | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | | |
| Семінарські заняття | | 10+1 | 10+1 | 10+1 | 10+1 | 10+1 | 10+1 | | 66 (для розрахунку 46 балів) | |
| Самостійна робота | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 40 | |
| МКР | 25 | | | | | 25 | | | 50 | |
| ІНДЗ – 30 | | | | | | | | | 30 | |
| ВСЬОГО – 174 б. РК – 1,74 | | | | | | | | | 174 | |

Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Оцінка ECTS | Значення оцінки | Оцінка за шкалою університету | За національною шкалою |
|-------------|---|-------------------------------|------------------------|
| A | Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками | 90 – 100 балів | відмінно |
| B | Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок | 82 – 89 балів | добре |
| C | Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок | 75 – 81 балів | |
| D | Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності | 69 – 74 балів | задовільно |
| E | Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь) | 60 – 68 балів | |
| FX | Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання | 35 – 59 балів | |
| F | Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни | 1– 34 балів | |

11. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для модульного оцінювання навчальних досягнень студентів.

12. Рекомендована література

Базова

1. Артемова, Л.В. Історія педагогіки України: підручник / Л.В. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.*
2. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / Уклад. : О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 767 с.*
3. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. / М.В. Левківський. – Вид. 3-е, доп. навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.*
4. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб / Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. [За ред. О.О. Любара]. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 450 с. – (Вища освіта ХХІ століття).*
5. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Е. Федоренко. – Київ: Знання, 2006. – 447 с.*

Допоміжна:

1. Бондар А.Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917 – 1967) / А.Д. Бондар. – К.: КГУ. – 1968. – 227 с.□
2. Джаман Т.В. Історія педагогіки України: навчальний посібник / Т.В. Джаман. – Новий Світ, 2000. – 223 с.□
3. Джуринский А. Н. История зарубежной педагогики: Учебное пособие для студ. вузов, обучающихся по пед. спец. / А.Н. Джуринский. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 431 с.□
4. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 624 с.*
5. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.□
6. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З.Н. Борисової. – К.: Вища шк., 2004. С. 157 – 159.*
7. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С. Русова, А.Макаренко, Г.Ващенко, В. Сухомлинський: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Уклад. В.П. Кравець, О.І. Мелешко. – К.: Грамота, 2008. – 768 с.*

* Бібліотека Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

□ Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. Сухомлинського

▣ Електронний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка